

תורת החכמים

גיליון שבועי להנחלת תורת רבותינו חכמי ספרד זיע"א
יוצא לאור על ידי מכון חכמי ספרד רח' הרב צבאן 9 נתיבות
טל' 077-5535280 | פקס 077-5535281 | מייל toratsfarad@gmail.com

עיד	כניסה	יציאה	ר"ת
י"ם	19:13	20:05	20:59
ת"א	19:11	20:03	20:56
ח"פה	19:14	20:06	20:59
ב"ש	19:11	20:03	20:56

שבת במדבר תשפ"א

גיליון רי"ג

תולדות החכמים

רבינו חיים ביז'ה זיע"א

מקורה של משפחת 'ביז'ה' הוא ממגורשי 'פורטוגל', ונודעה כאחת המשפחות המיוחסות בשאלוניקי. יש המשערים שגוע המשפחה הוא ממשפחה מ'ספרד' בתקופת הראשונים שנקראו בשם 'פיג'ו ו'פיג'ה', משפחה אשר נודעה ב'ספרד' כאחת המשפחות החשובות, ממנה יצאו כמה רבנים חשובים.

מראשוני החכמים הידועים לנו ממשפחת 'ביז'ה' הם האחים רבי יצחק ביגה מח"ס 'בית נאמן', ורבי יהודה ביגה מח"ס 'מלכי יהודה', וכן רבי שמואל ביז'ה שהיה בין המגיהים והמשתדלים בהוצאת הספר 'מעם לועז'.

רבינו, נולד בשאלוניקי בשנת תקס"ה לאביו רבי יצחק, שהיה ממנהיגי העיר, והרביץ תורה בתלמידים קרוב לארבעים שנה. באחרית ימיו, עלה לארץ ישראל והתיישב בירושלים. בהספדו על אביו, אמר רבינו (חיים עד העולם) 'ח"ב דרוש א לחספד', 'צדיק גמור היה, ולילה כיום יאיר, ולא פסיק גירסא מפומיה, כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, וקיים לא ימוש ספר התורה הזה מפני והגית בו יומם ולילה, כידוע'.

שנה בצמא ממעיני תורת אביו. וכפי שמתאר בהספדו, 'זלימדי תורה, וידע וטרה בעשר אצבעותיו להביאני לחיי העולם הבא, וילמדני דעת ודרך תבונות, כי מעט אשר היה לפני מתורה ודרך ארץ, תורה דיליה הוא'. בספרו מביא רבינו (ח"ב דרוש ז לשבת כלה) מדברי תורתו של אביו.

רבינו נשא את בתו של רבי יעקב קאניאס, מחשובי העסקנים בעירו. רבי משה בן סמחון ש"ד טבריה מכנהו 'הפקיד הנאמן על קופת אודונו התנא האלקי רמב"ה זיע"א'. רבינו הספידו (חיים עד העולם ח"ב דרוש ח לחספד) ואמר ש'דאוי והגון להגדיל המספר'.

לימים, קבע רבינו את מושבו, בעיר 'תירייה' שב'טורקיה'. יהודי העיר היו אנשים הגונים, ידועים בתורתם, ביראתם, בקדוק המצוות ובצדקתם ותורמתם ליושבי ארץ ישראל. עיר זו היתה מכונה בשם 'צפת הקטנה'. על כס הרבנות בעיר ישבו גאונים גדולים ומפורסמים, כדוגמת רבי חיים בנבנשתי מח"ס 'כנסת הגדולה'.

עם הגיעו, נתמנה להיות אחראי על השחיטה, ובסביבות שנת תק"צ התמנה לכהן כדיין וכרב העיר, תפקיד אותו מילא קרוב לחמשים שנה עד פטירתו.

רבינו היה מוכיח בנועם את בני עדתו, מדריכם בדרך ישרה ונכוחה ומתריע על הדברים הצריכים תיקון. אחת מהתקנות אשר שקד עליהם, היא שמירת בית העלמין, ולשם כך הקצה קופה מיוחדת, בשם 'קופת חסד ואמת'. כמו כן, דאג לפרסות העניים, וכשראה שהתרומות מתמעטות, תיקן 'קופת של צדקה' כדי לחלק לעניים ולנצרכים מדי שבוע. רבינו, גם דאג לבנין בית הכנסת, שנבנה בפאר והדר.

כפי הידוע, היו לרבינו שלושה בנים. רבי שמואל, רבי אליה (שקיבל לידיו את מלאכת השחיטה. רבי אברהם פלאגי מתאר 'החכם השלם בקי בטריפות) ורבי יוסף. בניו של רבינו השתלדו בהדפסת ספרו.

רבינו חיבר את הספר 'חיים עד העולם' (ממנו נערך המאמר הסמוך). ובו דרושים עמוקים שדרש בשבתות שונות, כגון, בשבת תשובה, בשבת הלשנה' בו היו מעוררים על מצות הצדקה, בשבת זכור', בשבת הגדול, בשבת כלה, וכן דרושים לבית הכנסת, נישואין והספד.

הספר נדפס לראשונה בשנת תרמ"ח, לאחר פטירת רבינו, בשני חלקים. בשנת תשס"ח, נדפס שוב החלק הראשון ע"י נכדו של רבינו רבי יהודה אריה ביז'ה שגב, ובראשו הובאה הסכמה ממין רבינו עובדיה יוסף. לאחרונה, נערך הספר מחדש, בתוספת הערות ומראי מקומות, על ידי רבי יצחק אזולאי. ובחודש תשרי תשפ"א יצא הספר לאור במהדורה חדשה ומאירת עיניים על ידי אחד מצאצאי רבינו רבי שמואל סבן, במהדורה מיוחדת לחלוקה ליוכי הרבים.

רבינו נפטר ביום עשרה בטבת שנת התרמ"א.

בהגיע השמועה לאיזמיר, הספידו רב העיר רבי אברהם פלאגי, ובתוך דבריו, אמר שהיתה לו הנהגה ישרה וכולם סרים למשמעתו. התיקן קופת הובא בספרו 'אברהם את יד' (דרוש ה לשבת הגדול).

תורתו מגן לנו, היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדנו.

לפי שישראל היו מיוחסים לכן זכו לקבלת התורה ולהשראת השכינה

שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם לבית אבתם במספר שמות כל זכר לגלגלתם (א, ב)

ונטלה. ביקש לילך לו לארצו ולטול את אשתו, אמר לו, בתי שנתתי לך בת יחידה היא, לפרוש ממנה איני יכול, לומר לך אל תיטלה איני יכול לפי שהיא אשתך. אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון (הרה) אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי. כך אמר הקב"ה לישראל, נתתי לכם את התורה, לפרוש חימנה, איני יכול, לומר לכם אל תטלוה, איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר 'וְעֵשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵנִי בְּתוֹכְכֶם' (שם, ח).

מובא במדרש (ילקוט רמז תרפד), בשעה שקיבלו ישראל את התורה, נתקנאו בהם אומות העולם ואמרו מה ראו ישראל להתקרב מכל האומות? סתם פיהם הקב"ה, אמר להם, הביאו לי ספר יוחסין שלכם כשם שבני מביאים. וזהו שנאמר "הָבוּ לַה' מִשְׁפְּחוֹת עַמִּים הָבוּ לַה' קְבוֹד וְעֵז" (תהלים צו, ז).

וקשה, שהרי בגמ' ע"ז (ב) מובא עה"פ 'וַיֵּאמֶר ה' מְסִינִי בָּא וְנִרְחַ מְשַׁעֲרֵי לְמוֹ הוֹפִיעַ מְהֵרָ פְּאָרְךָ" (הרי"ם ג, ב), אמר רבי יוחנן, מלמד שהחזיר הקב"ה את התורה על כל אומה ולשון, ולא קבלוה. עד שבא אצל ישראל, וקבלוה. וכיון שסירבו האומות לקבלה, מה טענה יש עוד בפייהם להתקנא בישראל?

עוד יש לדקדק, שאם אכן נתקנאו האומות בישראל על שקירב ה' את ישראל ונתן להם את התורה, מה הלשון 'מה ראו להתקרב' שמשמע שטענתם היא על ישראל שנתקרב, והיה להם לטעון כנגד ה' שקירבם? עוד יש להבין, כיצד סתם ה' את פיהם של האומות, באומרו כי לישראל יש ספר יוחסין, ובזכות זה זכו ישראל לקבל התורה?

ומבאר הגאון רבינו חיים ביז'ה בספרו חיים עד העולם

(ח"ב דרוש יא לשבת כלה). בהקדים את דברי הגמ' בקידושין (ע), אמר רבי חמא ברבי חנינא, כשהקב"ה משרה את שכינתו, אין משרה אלא על המשפחות המיוחסות שבישראל, שנאמר "נְעֻת הָיָא נְאָם ה' אֶהְיָה לְאֱלֹהִים לְכָל מִשְׁפְּחוֹת יִשְׂרָאֵל וְהָיָא יְהוָה לִי לְעַם" (וימיה ל, כה). 'לכל ישראל' לא נאמר, אלא "לכל משפחות", כלומר, שהלשון 'משפחה' מורה על יחוס של זרע (מהרש"א ח"א, שם).

עוד מקדים רבינו, את המדרש (ש"ד ג, א) עה"פ 'וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה' (שמות כה, ג), משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים

ועתה מבאר רבינו, כי מה שלא רצו האומות לקבל את התורה, הוא מפני שטענו שאם הם יקבלו אותה, יקבע ה' את דירתו אצלם, ובעונותם הפסולה אמרו כי לא יתכן שמלך מלכי המלכים, הקב"ה, שכל מלאכי מעלה יראים מפניו, יבוא וישכון בזה העולם השפל אצל בני האדם אשר הם קרוצים מחומר. ברם, אחר שקיבלו ישראל את התורה המה ראו כן תמהו 'מה ראו אלו להתקרב יותר מכל האומות?', כלומר, טענתם לא היתה מדוע ה' קירב אליו את ישראל, אלא כיצד ישראל התקרבו אל ה', שהרי בזה שהם קיבלו את התורה, יבוא ה' לדור עמם, ואיך לא חששו לכבודו של ה'?

סתם ה' את פיהם ואמר להם 'הביאו לי יוחסין שלכם כשם שבני מביאים'. וכוונתו היתה, כי מאחר שישראל מיוחסים, לכן ראויים הם שתשרה שכינתו בתוכם. אמנם אתם, שאינכם מיוחסים, אינכם ראויים כלל לקבל את התורה, ולהשרות את שכינתו בתוכם, שנאמר בגמ' קידושין הנז', שאין הקב"ה משרה את שכינתו אלא על המשפחות המיוחסות, ולכן מה שסירבתם לקבל את התורה בטענה של ענוה, דעו לכם שאיני ראוי לשכון בתוכם מצד הדין, וכאמור.

